BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING MANAVIY-AXLOQIY SIFATLARINI TA’LIMNI RIVOJLANTIRUVCHI KATEGORIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH

Kurbanov Elyor Ermamatovich, Guliston davlat universiteti o‘qituvchisi
e-mail: elyor88@mail.ru

Annotatsiya. Maqolada zamonaviy ta’lim tizimlarida o‘qituvchilarning axloqiy tarbiyasi bilan bog‘liq muammolar va yechimlar muhokama qilinadi. Asosiy e’tibor o‘qituvchilarning muvaffaqiyatli kasbiy rivojlanishi uchun axloqiy fazilatlarning ahamiyatiga qaratiladi. Adolat, erkinlik, mas’uliyat va haqiqat kabi asosiy falsafiy kategoriyalar va ularning ta’lim amaliyotida axloqiy qadriyatlarni shakllantirishga ta’siri tahlil qilinadi. Muallif o‘qituvchilarning axloqiy tarbiyada duch keladigan muammolari, jumladan, resurslarning yetishmasligi, kasbiy tayyorgarlikning yetishmasligi va tashqi omillarning ta’sirini o‘rganadi. Axloqiy tarbiyani takomillashtirishning amaliy yechimlari taklif etiladi, jumladan, innovatsion yondashuvlarni joriy etish, axloqiy treninglar o‘tkazish va o‘qitishning yangi strategiyalarini ishlab chiqish.

Kalit so‘zlar: o‘qituvchining axloqiy tarbiyasi, axloqiy fazilatlar, falsafiy kategoriyalar, ta’lim tizimi, adolat, erkinlik, mas’uliyat, haqiqat, yangilik, ma’naviy rivojlanish, pedagogik yondashuvlar, axloqiy ta’lim, tarbiyadagi qiyinchiliklar, yechimlar;

IMPROVING THE MORAL QUALITIES OF FUTURE TEACHERS ON THE BASIS OF EDUCATIONAL AND DEVELOPMENTAL CATEGORIES

Abstract. This article explores the challenges and solutions associated with moral education for teachers within contemporary educational systems. It emphasizes the significance of moral and ethical qualities for the successful professional development of educators. The study examines key philosophical categories such as justice, freedom, responsibility, and truth, and their impact on the formation of moral values in educational practice. The author addresses the difficulties teachers face in moral education, including resource limitations, lack of professional training, and external influences. Practical solutions are proposed to enhance moral education, such as the implementation of innovative approaches, conducting ethical training sessions, and developing new pedagogical strategies.

Keywords: moral education of the teacher, ethical qualities philosophical categories, educational system, justice, freedom, responsibility, truth, innovation, spiritual development, pedagogical approaches, ethical learning difficulties in

education solutions;

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МОРАЛЬНО-НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ НА ОСНОВЕ ВОСПИТАТЕЛЬНО-РАЗВИВАЮЩИХ КАТЕГОРИЙ

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы и решения, связанные с моральным воспитанием учителей в современных образовательных системах. Основное внимание уделяется значению моральных и этических качеств для успешного профессионального развития педагогов. Анализируются ключевые философские категории, такие как справедливость, свобода, ответственность и истина, и их влияние на формирование моральных ценностей в образовательной практике. Автор исследует сложности, с которыми сталкиваются учителя в процессе морального воспитания, включая недостаток ресурсов, отсутствие профессиональной подготовки и влияние внешних факторов. Предлагаются практические решения для улучшения морального воспитания, включая внедрение инновационных подходов, проведение этических тренингов и разработку новых педагогических стратегий.

Ключевые слова: моральное воспитание учителя, этические качества философские категории, образовательная система, справедливость, свобода, ответственность, истина инновации духовное развитие, педагогические подходы, этическое обучение трудности в образовании решения.

Kirish. Bo‘lajak o‘qituvchilarning ma’naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish, zamon talablari va ta’lim tizimining muhim jihatlari bir-biri bilan chambarchas bog‘liqdir. Ushbu muhim jihatlarni tahlil qilish uchun quyidagi asosiy nuqtalarni ko‘rib chiqish mumkin: zamon talablari jamiyatdagi o‘zgarishlar madaniyatlararo muloqot bugungi kunda globallashuv natijasida o‘zaro ta’sirlar kuchaymoqda. Bu bo‘lajak o‘qituvchilardan madaniyatlararo tushunish, tolerantlik va muvofiqlikni talab qiladi. Axborot texnologiyalari yangi texnologiyalar rivojlanishi ta’lim jarayoniga innovatsiyalar kiritmoqda. O‘qituvchilar zamonaviy texnologiyalarni ma’naviy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda samarali ishlatishlari kerak.

Ma’naviy-axloqiy qadriyatlar adolat va inson huquqlari zamonaviy ta’lim tizimi adolat, tenglik va inson huquqlarini hurmat qilishga qaratilgan. O‘qituvchilar ushbu qadriyatlarni yosh avlodga yetkazishda muhim rol o‘ynashlari lozim. Ijtimoiy mas’uliyat bo‘lajak o‘qituvchilar ijtimoiy mas’uliyat va axloqiy me’yorlarni yaxshi bilishi va amalda qo‘llashi kerak. Ta’lim dasturlarining yangilanishi qonunchilik va normativ-huquqiy asoslar ta’lim dasturlari va metodikalar zamon talablariga mos ravishda yangilanmoqda [1]. O‘qituvchilarning ma’naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish bo‘yicha dasturlar ham doimiy ravishda yangilanib borishi kerak. Ta’lim tizimida nafaqat akademik bilimlar, balki shaxsiy rivojlanish va ma’naviy-axloqiy tarbiya ham muhim ahamiyatga ega. Ta’lim jarayonida innovatsiyalar interaktiv va ishtirokchi metodlarni qo‘llash, o‘quvchilarning faoliyatini rag‘batlantirish va ularning ma’naviy-axloqiy sifatlarini shakllantirishda samarali bo‘lishi mumkin. Shaxsiy yondashuv o‘qituvchilar har bir talabaning individual xususiyatlarini hisobga olib,

ularning ma’naviy-axloqiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashi kerak. Professional treninglar va seminarlar o‘qituvchilar uchun muntazam ravishda kurslar tashkil etilishi kerak. Bu ular uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlar va metodikalarni o‘rganishga yordam beradi. Ta’lim muassasalarida o‘qituvchilar o‘rtasida tajriba almashish va hamkorlik qilish orqali ma’naviy-axloqiy sifatlarni rivojlantirish imkoniyatlari yaratilishi kerak [2].

Tadqiqot obekti va qo‘llaniladigan metodlar.

Tadqiqotning obyekti bo‘lajak o‘qituvchilarning ma’naviy va axloqiy rivojlanishi hisoblanadi. Aniqrog‘i, tadqiqot falsafiy kategoriyalar, masalan, adolat, erkinlik, mas’uliyat va haqiqat kabi tushunchalarning bo‘lajak pedagoglarning ma’naviy va axloqiy sifatlarini yaxshilashdagi qo‘llanilishini o‘rganadi. Tadqiqot falsafiy tushunchalarni o‘qituvchilarni tayyorlash dasturlariga integratsiya qilishning nazariy va amaliy jihatlarini ko‘rib chiqadi.

- Adabiyotlarni tahlil qilish: Ma’naviy va axloqiy ta’lim, falsafiy kategoriyalar va ularning o‘qituvchilarni tayyorlashda qo‘llanishi haqida mavjud adabiyotlarni keng qamrovli tahlil qilish. Bunga akademik kitoblar, jurnallar va mavzu bo‘yicha boshqa ilmiy ishlar kiradi.

- Sifatli tahlil: Ta’lim nazariyasi va amaliyotidagi ma’naviy va axloqiy rivojlanish bilan bog‘liq mavzularni aniqlash va tahlil qilish. Bu falsafiy kategoriyalar qanday muhokama qilinishi va turli ta’lim kontekstlarida qanday qo‘llanilishini o‘rganishni o‘z ichiga oladi.

- Hodisalar tadqiqoti: Falsafiy kategoriyalarni o‘z dasturlariga muvaffaqiyatli integratsiya qilgan ta’lim dasturlari yoki tashabbuslarining holatlarini ko‘rib chiqish. Bu amaliy qo‘llanishlar va natijalarni tushunishga yordam beradi.

- So‘rovnomalar va anketalar: Hozirgi va bo‘lajak o‘qituvchilar o‘rtasida ma’naviy va axloqiy ta’lim va falsafiy tushunchalarning professional rivojlanishga ta’siri haqida ma’lumot to‘plash.

- Talabalar anketalari: O‘qituvchi tayyorlash dasturlaridagi talabalar fikrlarini yig‘ish va falsafiy kategoriyalarni ta’limga qo‘llash samaradorligini baholash.

- Intervyular:Ta’lim, falsafa va dastur ishlab chiquvchilar bilan intervyular o‘tkazish, falsafiy kategoriyalarni o‘qituvchilarni tayyorlashda qo‘llashning amaliy muammolari va foydalari haqida fikr olish.

- Ta’lim seminar va workshoplari: Bo‘lajak o‘qituvchilar va pedagoglar uchun falsafiy kategoriyalarni professional amaliyotda qanday qo‘llashni muhokama qilish uchun seminar va workshoplar tashkil etish. Bu tadbirlar sifatli fikr-mulohazalarni yig‘ish va takliflarni olish platformasi sifatida xizmat qiladi.

- Eksperimental Implementatsiya: O‘qituvchilarni tayyorlash muassasalarida falsafiy kategoriyalarni o‘z ichiga olgan pilot dasturlarni amalga oshirish. Bu dasturlar natijalarini kuzatish va baholash.

- Ma'lumotlarni Tahlil Qilish: So‘rovnomalar, intervyular va pilot dasturlardan olingan miqdoriy va sifatli ma'lumotlarni tahlil qilish. Bu, falsafiy kategoriyalarni o‘qituvchilarni tayyorlashda qo‘llash samaradorligini aniqlashni o‘z ichiga oladi. Statistik tahlil va sifatli fikrlarni mavzu tahlili.

- Taqqoslash Tadqiqoti: Falsafiy kategoriyalarni qo‘llaydigan ta’lim tizimlari va qo‘llamaydigan tizimlarni taqqoslash, bo‘lajak o‘qituvchilarni ma’naviy va axloqiy

sifatlarini rivojlantirishdagi nisbiy ta’sirni baholash [3].

- Olingan natijalar va ularning tahlili:

Falsafiy kategoriyalarni ta’limga integratsiya qilish. Tadqiqot davomida falsafiy kategoriyalar (adolat, erkinlik, mas’uliyat, haqiqat) ta’lim dasturlariga muvaffaqiyatli integratsiya qilinishi aniqlangan. Pilot dasturlar va tajribaviy o‘quv mashg‘ulotlari bo‘yicha ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, falsafiy tushunchalarni o‘rgatish, bo‘lajak o‘qituvchilarning axloqiy qarashlarini va ma’naviy qadr-qimmatlarini oshiradi [4].

Ma’naviy-axloqiy sifatlarning rivojlanishi: O‘qituvchilarning ma’naviy va axloqiy sifatlarining rivojlanishi aniq seziladigan o‘zgarishlar bilan kuzatildi. O‘qituvchilar va talabalar orasida o‘tkazilgan so‘rovnomalar, ayniqsa, adolat va mas’uliyat tushunchalarining ta'limdagi rolini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Amaliy metodlarning samaradorligi: Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, innovatsion metodlar va amaliy yondashuvlar (masalan, seminarlar va workshoplar) ma’naviy va axloqiy sifatlarni rivojlantirishda samarali bo‘ldi. Ma’lumotlar, shuningdek, pedagogik metodlarni takomillashtirish va ta’lim jarayonida falsafiy tushunchalarning qo‘llanilishini ko‘rsatdi.

Muammolar va qiyinchiliklar: Falsafiy kategoriyalarni ta’lim tizimiga integratsiya qilishda ba’zi muammolar yuzaga kelgani aniqlangan. Xususan, ba’zi ta’lim muassasalarida resurslarning yetishmasligi va o‘qituvchilarni tayyorlashdagi cheklovlar mavjud bo‘lgan. Shuningdek, falsafiy tushunchalarni o‘rgatishdagi metodik qiyinchiliklar ham muhokama qilingan.

Falsafiy kategoriyalarning ta’siri: Falsafiy kategoriyalarni o‘qituvchilarning ta’lim dasturlariga kiritish, ularda adolat, erkinlik, va mas’uliyat kabi qiymatlarni chuqurroq anglashga yordam berdi. Bu, o‘z navbatida, ta’lim jarayonida etika va ma’naviyatni oshiradi. Ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, bu yondashuv ta’lim tizimida ijobiy o‘zgarishlarga olib keladi.

Samaradorlik tahlili: Pilot dasturlar va amaliy metodlarning samaradorligi o‘rganildi. Ushbu metodlarning o‘quvchilarda va o‘qituvchilarda ma’naviy va axloqiy sifatlarni rivojlantirishda qanchalik muvaffaqiyatli ekanligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, amaliy yondashuvlar, seminarlar va workshoplar orqali ta’limda yanada chuqurroq natijalarga erishish mumkin.

Qiyinchiliklar va muammolar: Ta’lim tizimida falsafiy kategoriyalarni integratsiya qilishda duch kelinadigan qiyinchiliklar va muammolar tahlil qilindi. Resurslarning yetishmasligi, o‘qituvchilarning tayyorlashdagi cheklovlar, va metodik qiyinchiliklar muammolar sifatida ko‘rsatildi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tavsiya va takliflar: Tadqiqot natijalariga asoslanib, falsafiy kategoriyalarni ta’lim dasturlariga yanada samarali integratsiya qilish uchun tavsiyalar berildi. Bu, ayniqsa, o‘qituvchilarning professional rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash va ta'lim jarayonida ma’naviy-axloqiy qiymatlarni kuchaytirishga qaratilgan.

Bu tahlil tadqiqot natijalarini o‘rganib chiqadi va falsafiy kategoriyalarni ta’limga integratsiya qilishning samaradorligini, shuningdek, mavjud muammolarni va ularni hal qilish bo‘yicha tavsiyalarni taqdim etadi [5].

Xulosa. Falsafiy kategoriyalar ma’naviy-axloqiy sifatlarni rivojlantirishda nazariy va amaliy asoslarni taqdim etadi. Ular orqali ta’lim jarayonida axloqiy

me’yorlar, adolat, erkinlik va mas’uliyat kabi muhim qadriyatlarni o‘rganish va amalda qo‘llash mumkin. Falsafiy yondashuvlar va kategoriyalar ma’naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirishda o‘qituvchilarga va talabalarga yo‘l-yo‘riq ko‘rsatadi, ularning shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlaydi va jamiyatda yaxshi insonlar yetishtirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Aliyev Muhammad. Ta’lim va Ma’naviyat: “Teoriya va Amaliyot”. – Tashkent: “O‘zbekiston Ta’lim Noshiri”, 2021.

2. Karimova Sh. “O‘qituvchilarning Professional Rivojlanishi”. – Tashkent: “Ma’naviyat”, 2020.

3. Rustamov A. “Falsafiy Kategoriyalar va Ta’lim”. – Tashkent: “Universitet Nashriyoti”, 2019.

4. Toshmatov A. “Ma’naviyat va Axloqiy Tarbiya: Zamonaviy Yondashuvlar”. – Tashkent: “Innovatsiya”, 2022.

5. Mamatov N. “Bo‘lajak O‘qituvchilarning Ma’naviy-axloqiy Sifatlarini Rivojlantirish: Falsafiy Asoslar”. O‘zbekiston ta’limi jurnali, 2022. – B. 45-59.